

Kutatási jelentés

"A szakképzési szakmai gyakorlatok hatása a nemzeti oktatásra Közép- és Kelet-Európában" címmel

Dr. habil Hercz Mária

1. A nemzetközi TCA (Training and Cooperation Activity) projekt

A 2022-ben indult és 2025-ig tartó „The impact of VET placements on national education in Central and Eastern Europe” című („A szakképzési szakmai gyakorlatok hatása a nemzeti oktatásra Közép- és Kelet-Európában”) nemzetközi kutatási projektben Lengyelország koordinációjával további öt közép-kelet-európai ország (Csehország, Szlovénia, Románia, Lettország és Magyarország Erasmus+ Nemzeti Irodái vesznek részt. Magyarországról a Tempus Közalapítvány folytatja le és koordinálja a kutatási projektet.

A TCA kutatás témája, hogy a szakképzésben tanuló diákok egyéni mobilitása – amely során a tanulók szakmai gyakorlaton vesznek részt -, milyen hatással van a szakképzésben tanulóakra, oktatókra, intézményre és az intézménnyel kapcsolatban lévő egyéb szervezetekre. A kutatás az előző Erasmus+ programszakaszra, a 2014 és 2020 közötti mobilitásokra fókuszál, mivel azoknak már látszanak az eredményei és a hatásai.

A kutatási projekt három nagy szakaszban valósul meg: Az első szakasz, az ún. alapozó kutatás 2022-ben zajlott. Ennek keretében a résztvevő országok bemutatták saját szakképzési rendszerüket, a Nemzeti Irodák adatokat szolgáltattak a tanulói mobilitásokkal összefüggésben, valamint három félig strukturált interjú készült három szakképző intézmény képviselőjével, akik a mobilitásoknak a szakképző rendszerben betöltött funkciójáról beszéltek: a mobilitások hatásáról a tantervre, a tantárgyak tartalmára, a pedagógiai módszerekre és innovációra, az iskola presztízsére és beiskolázási mutatóira, az iskola partnereire és kapcsolatrendszerére (más oktatási intézmények, hatóságok, duális cégek stb.).

2023-ban, a kutatás második szakaszában egy kérdőíves felmérés zajlott. A kérdőívet a megkérdezett szakképző intézmények képviselői töltötték ki (pl. igazgató és/vagy Erasmus+ koordinátor). A kérdőíves vizsgálat nagy hangsúlyt fektetett a tanulók kompetenciáinak fejlődésére: egyrészt azon tanulókéra, aki részt vettek az Erasmus+ mobilitásokban, másrészt azokéra, akik nem vettek részt.

A kutatás harmadik szakasza 2024-ben zajlik, amely során tizenkét szakképző intézmény képviselőjét félig strukturált interjúkban kérdezzük meg arról, hogy ők hogyan látják az Erasmus+ mobilitások hatását. A kutatásban részt vevő szakképző intézmények aktívan pályáznak Erasmus+ mobilitási projektekre. A minta kiválasztásánál több szempontot is figyelembe vettünk: egyrészt vannak olyan intézmények, amelyek nagyon magas színvonalon, és olyanok is, amelyek átlagos színvonalon valósítottak meg egy-egy mobilitási projektet. Másrészt arra törekedtünk, hogy az

iskolák az ország különböző régióiban legyenek, így a kutatással bizonyos mértékig földrajzilag lefedjük az országot. Harmadrészt pedig az is szempont volt, hogy a kiválasztott intézményekben különböző szakmára képezzék a tanulókat. Az interjúk kutatási rész 2024 tavaszán kezdődik.

Jelen tanulmány a kérdőíves felmérés legfontosabb eredményeit foglalja össze és mutatja be. Az interjúk alapján készített kutatási jelentés 2024 év végén lesz elérhető.

Dr. Szabó Csilla Marianna

2. A kutatás jellemzői

A kutatás célja, hogy átfogó képet adjon a szakképzésben megvalósuló mobilitásról.

Tanulmányunk szerkezetileg három fő fejezetből áll: (1) a kutatás jellemzői; (2) a mennyiségi rész (zárt kérdések) eredményei; és (3) a minőségi rész (nyílt kérdések) eredményei.

A célcsoport a 2014–2020-as programszakaszban KA1 Erasmus+ projekttel rendelkező szakképző iskolák összessége. Az online kérdőívet az iskolavezetők, koordinátorok vagy a személyzet más tagjai közösen töltötték ki. A felkérésre 122 válasz érkezett, ebből 85 kerülhetett feldolgozásra az adatok tisztítását követően.

Az eredeti kérdőív irányelvei¹ néhány fontos információt meghatároznak a kutatási célról:

"Ez a felmérés az Erasmus+ szakmai gyakorlatok eredményeire vonatkozik. Célja annak meghatározása, hogy a szakképző iskolák hogyan alkalmazzák a tanulók Erasmus+ szakképzési mobilitásából adódó tapasztalatokat a tanítási folyamatban. Azt is feltárja, hogy a külföldön szerzett tudás és tapasztalat milyen mértékben jelenik meg az iskolák napi gyakorlatában és működésében, a helyi oktatási piacon és a nemzeti oktatási rendszerben." ²

A kérdőívben 23 kérdés szerepelt. Minden feleletválasztásos vagy intervallumos zárt kérdés (1–16) kötelező volt, a 7 nyitott kérdésre (17–23) nem volt kötelező a válaszadás. A 16 zárt kérdésből hat foglalkozott a háttérváltozókkal, köztük a kutatás szempontjából fontos iskolák jellemzőivel (25 tétel), a kérdés 121 tételt és egy tízszintű intervallumskálát tartalmazott.

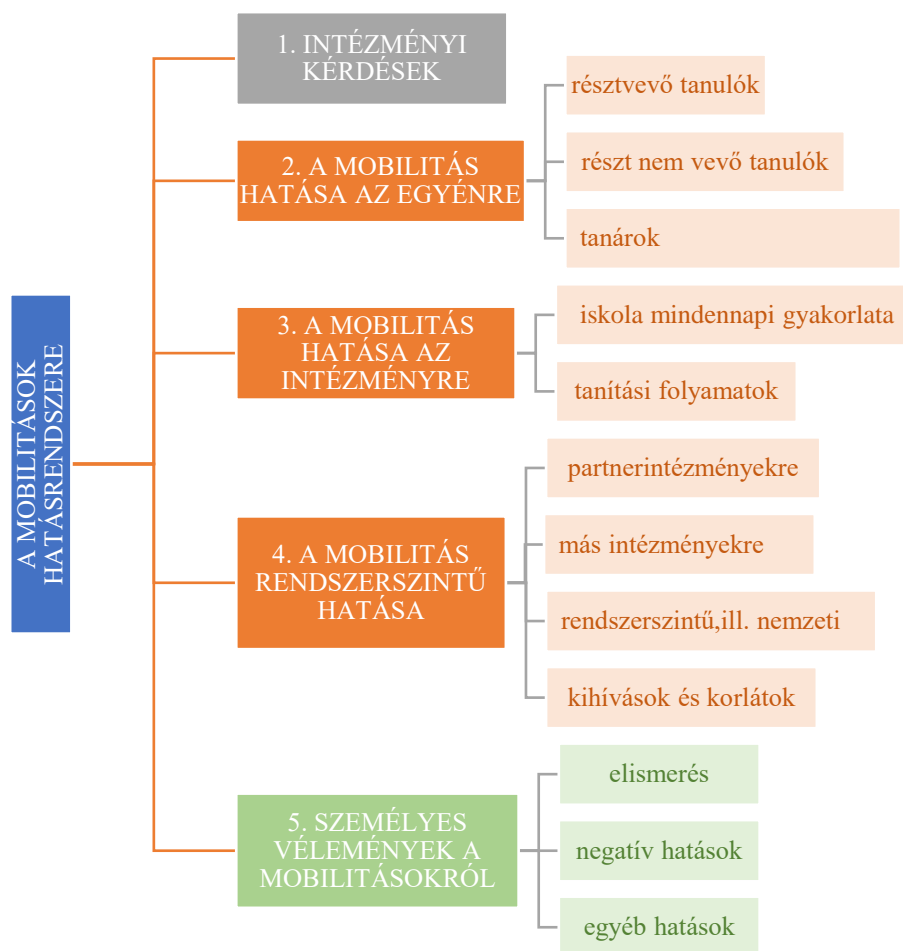
A számított megbízhatóság magas volt, Cronbach alfa $\alpha = 0,979$ volt. A kutatásba hat háttéradatot vontak be: (1) az iskolák tanulóinak létszáma, (2) település mérete (ahol az iskola található); (3) az intézmények által oktatott szakmaterületek; (4) a mobilitások által lefedett képzési terület; (5) a hatéves időszak során mobilitásban részt vevő tanulók száma; (6) a tanulókat szakmai gyakorlatuk során elkísérő személyek.

Az elemzés során megvizsgáltuk a fenti jellemzők és más válaszok közötti kapcsolatot, hogy feltárjuk a háttéradatokat tartalmának lehetséges összefüggéseit és hatását az eredményekre.

Ez a kutatási jelentés az IBM SPSS Statistics 26 szoftver használatával készült. Az adatfeldolgozás során leíró és következtető statisztikai módszereket alkalmaztunk.

¹ Felmérés TCA LTA VET (2023) p.1.

² Felmérés TCA LTA VET (2023) p.1.

11. A kérdőív felépítése

1. Intézményi kérdések

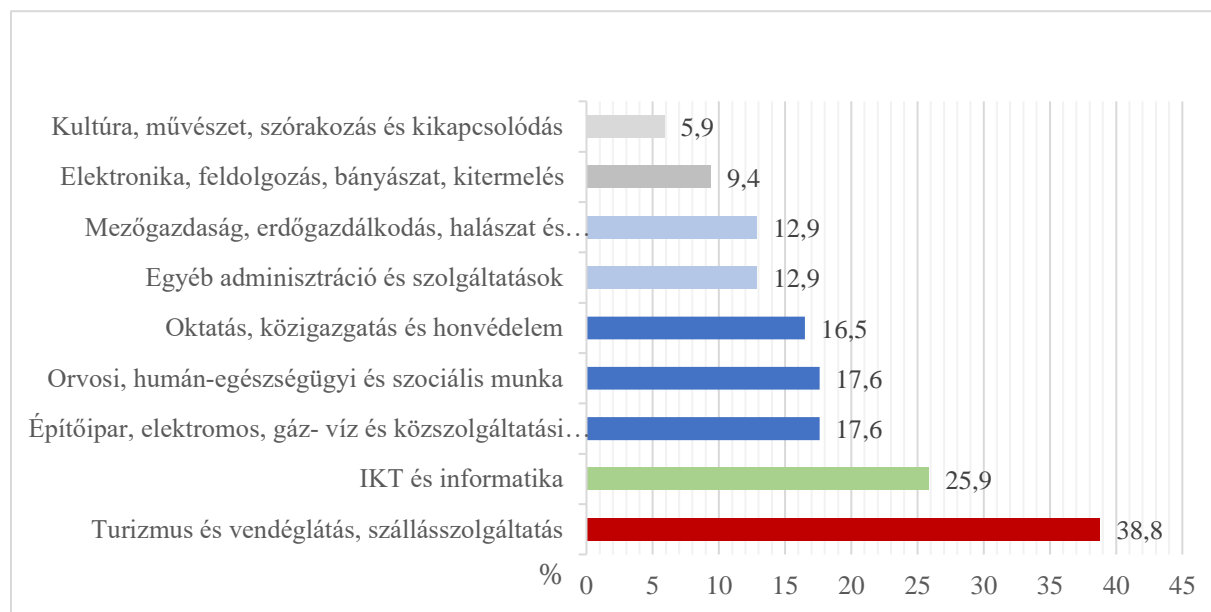
A kérdések első csoportja a mobilitásban részt vevő intézmények néhány fő jellemzőjét tárta fel. Az intézményeket méretük szerint öt kategóriába sorolták, melyek közül három aránya hasonló, körülbelül 20% (lásd: 1. táblázat bal oldal). A minta településméret szerinti összetételét az 1. táblázat jobb oldalán láthatjuk.

Tanulói létszám	N	%	Településméret (lakosságszám)		
				N	%
Kevesebb mint 250	8	9	Kevesebb mint 3000	1	1.2%
250–500	20	24	3000 – 15000	12	14.1%
501–750	25	29	15001 – 100000	37	43.5%
751–1000	17	20	100001 – 500000	14	16.5%
Több mint 1000	15	18	Több mint 500000	21	24.7%
	85	100	Összesen	85	100%

11. A minta jellemzői: a tanulók száma az iskolákban és a településméret

A válaszadó intézmény fontos jellemzője az intézményben oktatott szakmák, szakmaterületek. Ebben a kérdésben a válaszadók egynél több lehetőséget is jelölhettek, ezért 85 válaszadótól összesen 155 választ gyűjtöttek össze. A részletes eredményeket előfordulási gyakoriság szerint csökkenő sorrendbe rendeztük, és a kapott megoszlási százalék alapján mutatjuk be az egyes szakmacsoportok jellemzőit (lásd 2. ábra), azonos színnel jelölve azokat, amelyek közel állnak egymáshoz vagy azonosak.

A legnépszerűbb foglalkozási terület (turizmus, vendéglátás, vendéglátás és szálláshely) piros színnel van kiemelve az ábrán. A mobilitás népszerűségének egyik valószínű oka, hogy ezek a foglalkozási területek idegen nyelvi készségeket igényelnek, mivel az idegen nyelvi kompetencia fejlesztése elengedhetetlen része a kapcsolódó képzéseknek, és a tanulók nagyobb eséllyel utazhatnak külföldre a mobilitás érdekében.

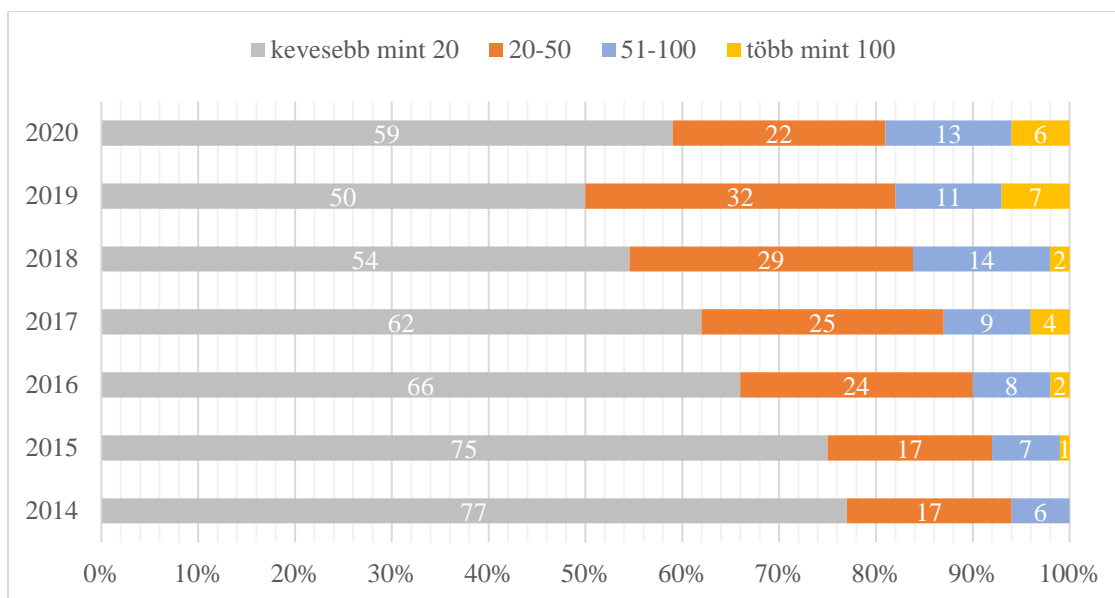

2. ábra. A foglalkozási területek népszerűsége a mobilitásban

Fontos háttértényező a szakképzési területek lefedettségi szintje a kutatási mintában szereplő intézményekben. A válaszadó iskolák közel negyede lefedte az összes szakképzési területet (23,5%), míg további negyedük csak kis részét (25,9%), míg a szakképzési területek felét az intézmények többsége fedte le (50,6%).

Az Erasmus+ mobilitások időbeli alakulása rendkívül fontos kérdés. A felmérés a 2014 és 2020 közötti időszakot vizsgálta, a mobilitás gyakorisági tendenciáját a 3. ábrán mutatjuk be.

2014 és 2019 között pozitív tendencia figyelhető meg, de a Covid19-világjárvány hatása kimutatható: a járvány kitöréséig sorrendben csökkentek a legalacsonyabb mobilitási értékek (kézzel), majd 2020-ban mindkét mutató visszaesett az előző évek szintjére (kézzel és narancssárgával).

3. ábra. A mobilitások évenkénti százalékos megoszlása

2. A mobilitás hatása az egyénekre

A mobilitás egyéni hatásának vizsgálata során a kérdőívben három altémát különítettek el: az utazó diákokra gyakorolt hatást, a mobilitásba nem bevont, nem utazó tanulókra gyakorolt hatást, valamint az oktatókra gyakorolt hatást.

2.1. A mobilitás hatása a külföldi gyakorlaton résztvevő tanulókra

A mobilitás hatását ötfokozatú skálán vizsgálták, 20 független változóval. A kérdéscsoport egyes tételeinek értékelése viszonylag széles tartományban mozgott, a tételek átlaga 4,5 és 3,7 közé esett. A legnagyobb hatást a nemzetközi környezetben való munkavégzési képesség fejlődésének tulajdonították. A legmagasabb átlag (4,47) és a legkisebb szórás (0,747) ebben a tételben megerősíti, hogy a válaszadók véleménye egységes. Viszonylag magas, 4-es körüli átlagos értékelést adtak néhány szorosan ehhez kapcsolódó elemnek is, ezek az interkulturális és kommunikációs készségek, valamint a csapatban való munkavégzés képessége és néhány személyes szakmai készség. A lista utolsó elemei érdekesek és további megfontolásra érdemesek. A kapcsolatokra vonatkozó összes elem itt található, és értékelésük közepes körüli.

A változók száma (20 item) miatt indokoltnak tűnt megvizsgálni, hogy lehetséges-e ezt a kérdést kevesebb, de jelentősebb jellemzővel leírni, ezért hierarchikus klaszteranalízist végeztünk. A kapott dendrogram segítségével két nagy klaszter alakult ki, a kompetenciák és a kapcsolatok, s külön állt az IKT hatás. A 2. táblázatban a sárga és narancsszínűk a kompetenciákat, a kék a kapcsolatokat jelöli, a szürke a független IKT kompetenciát. A klaszteren belül 6 kisebb kategória jött létre, melyek tematizálására épülően új, kombinált változókat hoztunk létre, melyek jól jellemezték a mobilitások egyéni hatásrendszerét.

Legjelentősebbnek a szakmai képességekre gyakorolt hatást érzékelték (átlag: 4,3), ezt a tanulási és az interkulturális kompetenciák követték (4,1), majd a tanulási és az idegen nyelvi

kompetencia (3,8). legalacsonyabb hatást a kapcsolatokra és az IKT kompetenciákra érzékelték a válaszadók.

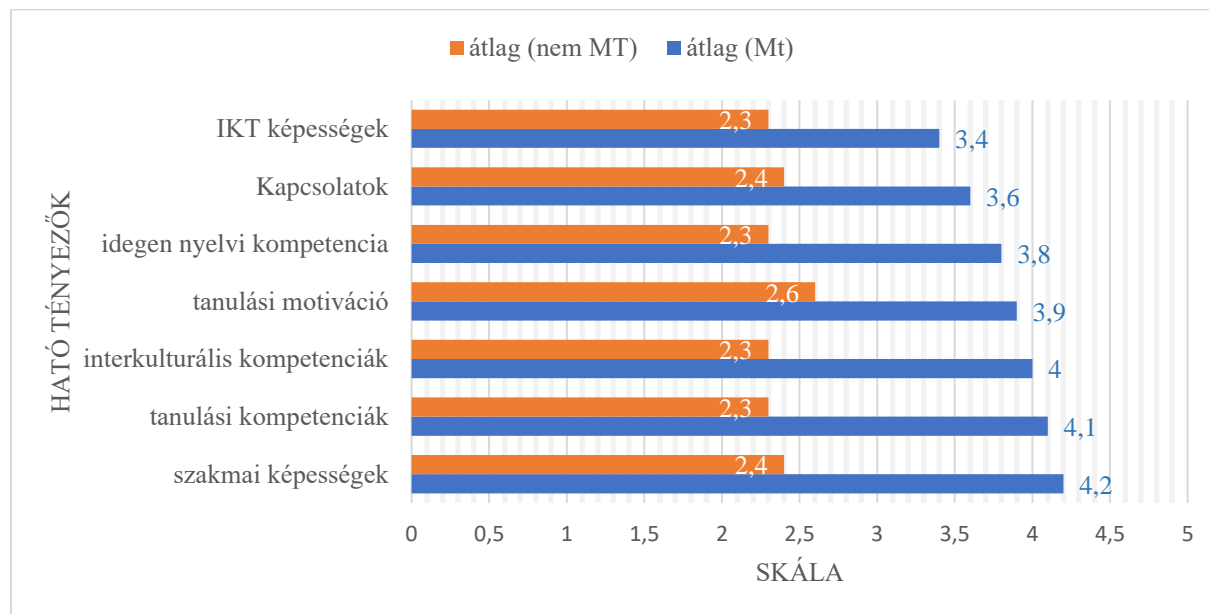
Hatótényező csoportok	N	Minimum	Maximum	Átlag	Szórás
Szakmai képességek	85	1	5	4.25	.720
Tanulási kompetenciák	85	2	5	4.08	.753
Interkulturális kompetenciák	85	1	5	4.05	.888
Tanulási motiváció	85	1	5	3.88	.783
Idegen nyelvi kompetencia	85	1	5	3.82	.753
Kapcsolatok	85	1	5	3.56	.958
<i>IKT képességek</i>	85	1	5	3.35	1.055

2. táblázat. A tanuló hatás klasztereinek néhány statisztikai mutatója

2.2. A mobilitás hatása a külföldi gyakorlaton részt nem vett tanulókra

A 2.1. alfejezetben bemutatott kérdéscsoport ismétlődött meg a ki nem utazó tanulókkal kapcsolatban. Ötpontos skálán a legmagasabb érték 2,7; a legalacsonyabb 2,2. Az egyes tételekhez tartozó szórás azonban nagyon magas, szinte minden esetben jóval 1 felett van, ami azt jelenti, hogy a válaszadók véleménye jelentősen eltért az egyes tényezők megítélésében. A 20 tételből alkotott klaszterek és tételek megegyeztek a kiutazó és nem utazó tanulók között.

A mobilitásban részt vevő és az abból kimaradó tanulókra való hatások különbségeit páros t-próbával vizsgálva minden tétel esetében szignifikáns és jelentős különbséget kaptunk $p < 0,05$ szignifikanciaszinten. A tételekből képzett kategóriák esetén is jelentős eltéréseket kaptunk, melyeket a 4. ábrán mutatunk be.

4. ábra. A mobilitások hatása a kiutazó és a nem utazó tanulókra

2.3. A tanulói mobilitás hatása a tanárokra, tanári karra

Az egyéni hatások harmadik kérdésköre a hallgatói mobilitás oktatókra gyakorolt hatásait vizsgálta. A válaszadók értékelése szerint az oktatókra gyakorolt hatás mértéke lényegesen alacsonyabb, mint az utazó tanulók esetében, de jelentősen magasabb, mint a mobilitásban részt nem vevő tanulóokra gyakorolt hatás.

A 16 tétel értékelése során az átlagok 3,75 és 3,15 között változtak, nagy szórással, tehát az értékelők véleménye jelentősen eltért az egyes kérdésekben. Legnagyobb hatást a mobilitás nemzetközi tevékenységek növekedésére, a más kultúrákkal szembeni tolerancia emelkedésére (3,8), az innovativitás és a tanulókkal való kapcsolat minőségének fejlődésére tette (3,7), listazáróként az idegen nyelvi kompetenciák állnak.

A háttértényezők mentén megvizsgálva a szakmaterületekkel való lefedettség mértékével kaptunk szignifikáns összefüggéseket, néhány tétel esetében variancia-analízissel vizsgálva ($p < 0,05$ szignifikanciaszinten). A legkevesebb képzési területet lefedő iskolák értékelték a mobilitás innovativitásra és nemzetközi kapcsolatokra való hatásást szignifikánsabban jelentősebbnek, mint a minden területet lefedő intézmények.

A 16 jellemző kapcsolatát klaszteranalízissel vizsgálva két nagy klasztert is elkülönítettünk, amelyek közül az egyik az idegen *nyelvi készségekkel*, a másik pedig a *szakmai hatásokkal, szakmai fejlődéssel* kapcsolatos. Az utóbbin belül elkülönül a *társadalmi és minőségfejlesztés*, valamint a *szakmai fejlődés* klaszterei. A 16 állításból képzett öt számított változó átlagos értékelése között nem volt nagy különbség, az ötös skála átlagai 3,8 és 3,2 között voltak. Az *iskolai kapcsolatok* (kapcsolatok) és az *interkulturális* készségek fejlődését mutató változók értéke közel azonos (öt fokú skálán körülbelül 3,7), és a szakmai fejlődéshez kapcsolódó változó értéke is hasonló (3,6). Az oktatási testület *idegen nyelvi kompetenciájának* fejlesztését tartották a legkevésbé jelentősnek, átlagosan 3,2-es átlaggal. A válaszadók szerint tehát minden vizsgált tényezőnek volt átlagos hatása (kerek 3,5), de jelentőségüket az idegennyelv-kompetencia tényezők kivételével a válaszadók közel 60%-a jelentősnek értékelte.

Ki kíséri a tanulókat a gyakorlat során? Feltételezhetjük, hogy a következő általános kérdés nem kapcsolódik szorosan az ebben a fejezetben tárgyalt egyéni hatás kérdéséhez, de tévedünk. E kérdés segítségével azonban meg lehet becsülni azoknak a tanároknak az arányát, akik személyesen érintettek a külföldi mobilitásban részt vevő tanulók kísérőjeként. A kísérők kilétére vonatkozó kérdésre több válasz is adható volt. Minden iskolára jellemző, hogy diákok kísérő nélkül is részt vesznek a mobilitásban, minden válaszadó megjelölte ezt a lehetőséget is.

A külföldre utazók többségét nyelvtanárok (87%) és szakmai tanárok (75%) kísérték. Más tanárok csak az iskolák egyharmadában (35%) vettek részt a hallgatói mobilitás támogatásában, de az esetek 7%-ában előfordult, hogy a személyzet nem oktatási munkatársa kísérte el a diákokat.

3. A mobilitás szervezeti hatása

3.1. A tanulók mobilitásának hatása az iskola napi gyakorlatára

A mobilitásnak az iskola napi gyakorlatára gyakorolt hatását vizsgáló kérdéscsoport 14 állítást tartalmazott, amelyek a téma számos területét lefedték. A hatások közül a legnépszerűbb az, hogy

a tanulók szívesebben vesznek részt Erasmus+ projektekből (átlag: 4,3). A válaszadók a második legfontosabbnak tartották a mobilitás tantervbe való integrálását (átlag: 4,2).

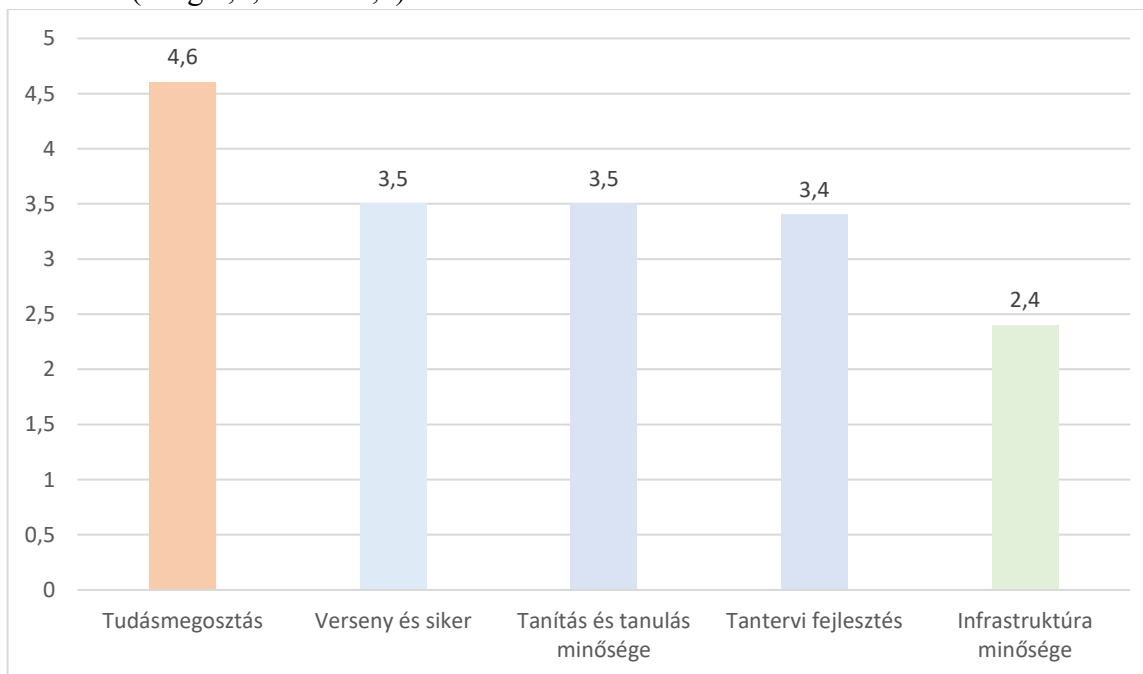
Az ezt követő jelentős hatások:

- A tanárokról: "A mobilitások hatással vannak a tanárookra." (átlag: 4,1)
- Az iskola presztízseről: "Az iskola presztízse és pozitív megítélése nőtt a városban/régióban."(4,04)
- A tanulókról: "A tanulók toleránsabbak más kultúrájú emberekkel szemben." (4,01)
- A külső kapcsolatokra való hatások (szülők, helyi hatóságok) állnak a listazáró helyeken 3 körüli átlagértékekkel.

3.2. A tanulók szakmai gyakorlatának hatása a tanítási folyamatra

A mobilitás tanítási folyamatra gyakorolt hatásának értékelésekor a válaszadók 94%-a emelte ki a tanárok *tudásmegosztását*: "A kísérő személyek megosztják tudásukat más tanárokkal a mobilitás befejezése után". Összességében átlagosan 4,6-os osztályzatot kapott az ötös skálán, rendkívül kis szórással.

A 13 itemre végzett klaszteranalízis négy klasztert eredményezett, melyekkel – és az elkülönülő egy tétellel – jól jellemezhetők az iskolai gyakorlatra való hatások. A mobilitásnak kiemelt hatása a tudásmegosztásra van, közel egy egésszel alacsonyabb átlagértékű, szinte azonos arányban a kompetenciákra és a sikerre, az innováció minőségére és a tantervi változásokra való hatás, míg az infrastrukturális elemekre való hatás pedig minimum-közeli, de még így is nagy szórás értékkel (átlag 2,3, szórás 1,2).

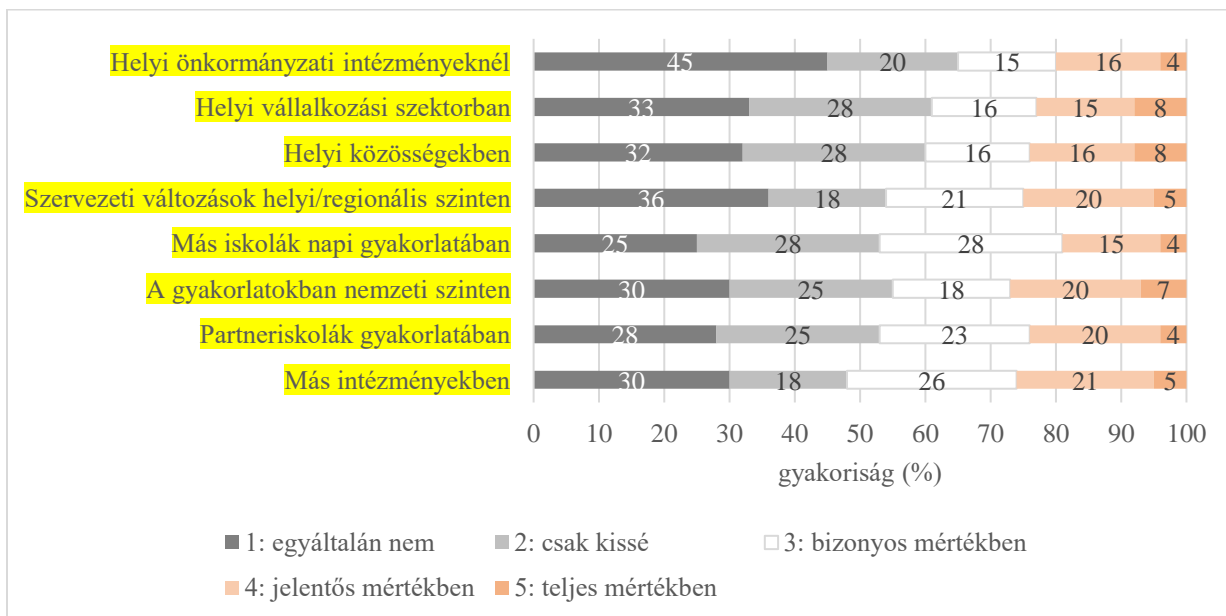
5.ábra. A szakmai gyakorlati mobilitás hatása a tanítási folyamatra: a klaszterek arányai

4. A mobilitás rendszerszintű hatása

4.1. A tanulók szakmai gyakorlata hatása más intézményekre, amelyekkel iskolájuk napi szinten együttműködik

A kérdéscsoport 8 pontból állt, amelyek partneriskolákra (3 tétel), egyéb intézményekre (1 tétel), helyi közösségekre és a vállalkozási szektorra (2 tétel), valamint helyi vagy regionális szervezetekre (2 tétel) vonatkoztak. A válaszadók nagyon alacsonynak értékelték a partnerintézményekre gyakorolt hatás mértékét. Ötös skálán minden átlagérték 2,5 alatt volt. Megoszlásuk a 6. ábrán látható.

Az ábra azt mutatja, hogy a válaszadó intézmények 20–25%-a pozitívan nyilatkozott az egyes hatásokról (lásd a narancssárga szakaszokat). De rendkívül magas a negatív véleménnyel és tapasztalattal rendelkező intézmények aránya is, a teljesen negatív véleménnyel rendelkezők 25-45%-a (azoké, akik 1-es minősítéssel választottak, vagyis egyáltalán nem tapasztalták a mobilitás felsorolt hatását). Ha figyelembe vesszük az összes negatív véleményt (1. és 2. értékelés, azaz azok, akik egyáltalán nem tapasztalták a felsorolt hatást, vagy csak nagyon kis mennyiségű felsorolt hatást tapasztaltak), 50-65% -os arányt találunk.

6. ábra. Az intézményi kapcsolatok gyakorisági megoszlása az átlagok csökkenő sorrendjében (N=76)

4.2. A szakmai gyakorlatok szélesebb körű hatása a szakképzési oktatási rendszer alakításában részt vevő egyéb intézményekre

Ezt a témát négy állítással fedték le, amelyek a szakoktatásra és szakképzésre vonatkozó jogszabályokra és a kormányzás különböző szintjein gyakorolt hatásra vonatkoztak. Az egyes állítások átlaga csak a minta közel felének válaszain alapult (N=34 fő), tehát a megkérdezettek 60%-a nem válaszolt. Átlaguk 2,4–1,8 között mozgott, tehát nagyon alacsonyak voltak. A gyakorlati képzés változásai országos szinten kapták a legmagasabb átlagpontoszámot (átlag: 2,4),

a szervezeti változások hasonló (2,3), a szabályozásra való hatás már igen alacsony (2,07) az értékelők szerint, s legkevésbé minisztériumi szintű hatásokat tapasztaltak.

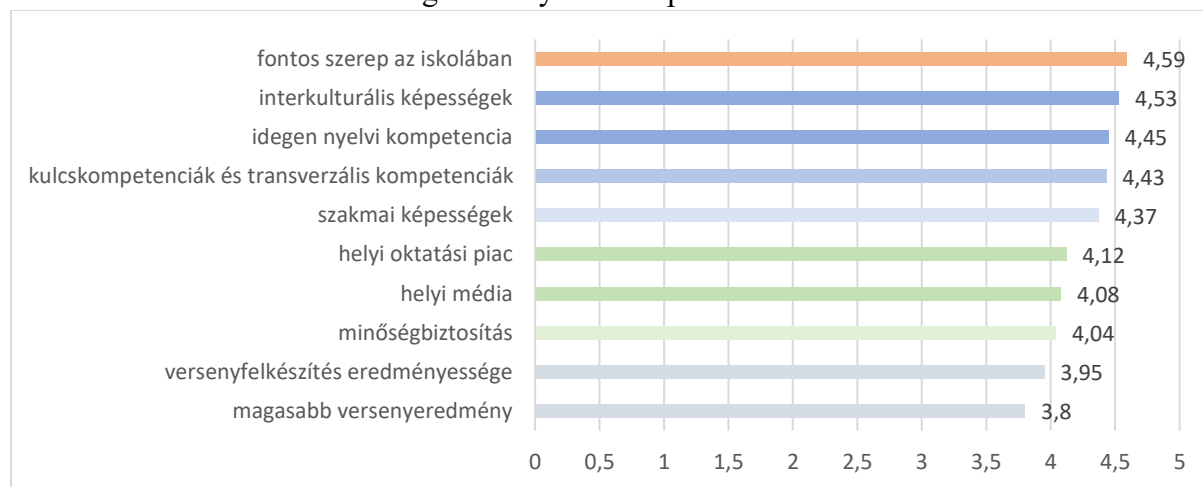
4.3. Az Erasmus mobilitás szerepe általában

Valójában három területen vizsgáljuk az Erasmus+ mobilitás szerepét a lehetőségek fejlesztésében: (1) milyen szerepet töltött be az iskola belső életében, (2) milyen szerepet töltött be a diákok és az iskola életében, mint kompetenciafejlesztési lehetőség, és (3) milyen hatással volt a külső képre, amelyet az oktatási piac, a média és a diákok versenyeken való részvétele fémjelez.

Hasonló értékekkel értékelték a mobilitás szerepét a tanulók és az oktatók különböző kompetenciáinak fejlesztésében: az átlagok 4,5 körül alakultak, és a minta 85–90%-a egységesen fontosnak tartotta szerepét. Ezek közé tartoznak a különböző kulcskompetenciák, az interkulturális és transzverzális kompetenciák, valamint az idegen nyelv. Az eredményeket a 7. ábrán mutatjuk be.

Nem minden tematikus csoportból hoztunk létre új változókat, mert nincs belőlük sok, inkább színek használatával vizualizáljuk őket. A tematikusan kapcsolódó tételek azonos színűek, az árnyalatok az átlagok változását és a szorosabb koherenciát is mutatják (lásd a 16. ábrát).

1. Narancs: kiemelkedő szerep az iskola életében
2. Kék: kulcsszerep a tanulók és oktatók kompetenciafejlesztésében
 - Sötétkék: idegen nyelvi készségek és interkulturális képességek (szorosan kapcsolódnak az utazáshoz)
 - Világoskék: kulcskompetenciák, szakmai és transzverzális készségek
3. Zöld: szerep a külső érdekelt felek véleményének alakításában
 - Oktatási piac
 - Helyi média
 - Minőségbiztosítás (beleértve a kifelé mutató, mért képet)
 - Szürke: a külső képhez, a diákok versenyeredményeire gyakorolt hatáshoz és a szakmai kiválósági versenyekhez kapcsolódik

7. ábra. Az Erasmus+ mobilitások összegzett hatása: átlagértékek

Összegzés

Tanulmányunkban "A szakképzési gyakorlatok hatása Közép- és Kelet-Európa nemzeti oktatására" című kutatás eredményeit mutattuk be, részletezve a válaszadók értékelését, valamint a mélyebb összefüggések kiszámítását és annak elemzését.

A tanulmány első részében bemutattuk a kutatás főbb jellemzőit, beleértve a válaszadókat, a kérdőív felépítését és tartalmi összetevőit, majd a következő részben négy tematikus egységben a kvantitatív kutatási szakasz eredményei kerültek bemutatásra, a kérdőív szerkezetét és térbeli logikáját követve. Ezek a következők: (1) Iskolai jellemzők; (2) A mobilitás egyéni hatása; (3) A mobilitás szervezeti hatása; (4) A mobilitás rendszerszintű hatása.

A kérdőívben megkérdezett összes kérdéscsoportot összevetettünk az ismert háttérváltozók mentén különféle összefüggés- és különbségvizsgálatokat alkalmazva IBM SPSS 26 szoftver segítségével, de nagy meglepetésünkre alig néhány esetben rajzolódtak ki jellegzetes különbségek az iskola tanulói létszáma, képzési palettája vagy az intézménynek helyet adó településtípusának mentén.

A kérdőív kvalitatív része hét kérdésből állt, amelyek a válaszadók egyéni tapasztalatait és véleményét kérdezték meg. Itt vizsgáltuk meg a mobilitás iskolai és nemzeti szintű elismerésével kapcsolatos tapasztalatokat, a mobilitás során szerzett negatív tapasztalatokat, a kihívásokat és nehézségeket, valamint a válaszadók ezekkel kapcsolatos megoldási javaslatait. Külön kerültek lekérdezésre a válaszadók mobilitás utáni szakaszban szerzett tapasztalatait, javaslatokat kértünk azok megoldására, végül tájékoztatást kértünk a mobilitás helyi és közép-kelet-európai hatásairól.

A kutatás mennyiségi és minőségi részei jól kiegészítik egymást és pozitívan erősítik egymást. A válaszadók általában rendkívül pozitívan értékelték a hallgatói mobilitás lehetőségét, és különböző szinteken jelentősnek ítélték annak a szakképzés különböző szegmenseire gyakorolt hatását.

A legjelentősebbként azonosított hatás a mobilitásban részt vevő tanulókra vonatkozik, jelezve, hogy a mobilitás nemcsak a szakmai és személyes kompetenciák – többek között a szakmai ismeretek, a munkakultúra és az idegen nyelvi készségek – fejlesztésére teremtett lehetőségeket, hanem társadalmi és egyéni hatása is szélesítette az egyéni karrierlehetőségeket, ami pozitív hatással van a gazdaságra. A válaszadók azonban kevésbé érzik, hogy a szakképzés nemzeti, regionális és helyi vezetése és érdekelt felei a szükséges módon értékelnék a mobilitási program fontosságát, és megfelelő szinten támogatnák ezt a tevékenységet, kiemelve annak nemzetgazdasági jelentőséget.

A kutatás néhány tovább gondolandó eredménye

Legtöbb mobilitás a vizsgált időszakban a turizmus és vendéglátás, szállásszolgáltatás területén volt. Érdekes lenne később azt is megvizsgálni, hogy az idegennyelv-tudás státusza és fejlődése hogyan befolyásolja a nemzetközi mobilitás fejlődését az évek során.

A mobilitásokban részt vevő *tanulókra gyakorolt hatások* esetében az elvárásoknak megfelelő értékeket kaptunk a listavezetők esetében (pl. a nemzetközi környezetben való munka képessége, interkulturális és kommunikációs képességek, team munkára való alkalmasság). A 20 tételt klaszterekké alakítva kiemelt jelentőségűnek a kompetenciákra való hatás mutatkozott,

különösen a szakmai képességekre, a tanulási és interkulturális kompetenciákra való hatást értékelték a válaszadók magasra.

A lista utolsó elemei is érdekesek és további megfontolásra érdemesek. A kapcsolatokra vonatkozó klaszter és az IKT került ide. Annak a kérdésnek a részletes elemzése, hogy miért nincsenek pozitív hatások ezen a területen, messzire vinne bennünket, tantervi és tartalmi jellemzők felé. A kérdés azonban talán az, hogy hogyan lehet biztosítani, hogy a mobilitásból visszatérő diákok úgy oszthassák meg tapasztalataikat, hogy az pozitív hatással legyen másokra, támogassa a közösségi kapcsolatokat.

A mobilitás *külső intézményekre és szervezetekre gyakorolt hatása* általában alacsony, de a kutatásban részt vevő iskolák közel negyedében jó eredmények és jó gyakorlatok tapasztalhatók. Érdemes lenne később felfedezni ezeket az iskolákat, és ösztönözni őket arra, hogy mutassák be és osszák meg, hogyan sikerült elérniük ezt az eredményt. Mivel ez a kérdőív anonim volt, ezért nem lehetséges folytatni ezt a kutatást.

Érdekes volt összehasonlítani, hogy a válaszadók hogyan értékelték *a rendszerszintű hatásokat helyi és nemzeti szinten*. Három kérdés egyezett a két kérdéscsoportban, amelyeket páros t-tesztekkel hasonlítottunk össze, és megvizsgáltuk, hogy a válaszadók véleménye jelentősen eltér-e a két szintre gyakorolt hatásban. Minden esetben szignifikáns különbségeket kaptunk ($p < 0,05$ szinten), a válaszadók a vizsgált kérdésekre gyakorolt helyi hatásokat lényegesen nagyobbnak érzékelik, mint a regionális vagy nemzeti szintűeket. Ennek természetesen számos oka van, amelyeket itt nem elemezhetünk további információk nélkül.

A résztvevők összességében pozitívan értékelték a mobilitási lehetőséget, bízva annak jövőbeli fennmaradásában és a szakképzésbe való minőségjavító integrációjában. Értékeléseik és javaslataik bizonyították e megközelítés életképességét.